

מצות שמיטת קרקעות

בעזרת ה' יתברך, נראה היום לדבר מענייני הפרשה, פרשת השבוע פרשת בהר, ובפרשה שלנו התורה מצווה אותנו על מצוות השמיטה, מצות עשה על כל יהודי חקלאי, שיש לו קרקע, שבשנה השביעית הארץ תשבות, וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר, דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם, ושבתה הארץ שבת לה'. שש שנים תזרע שדך, ושש שנים תזמור כרמך, ואספת את תבואתה. ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ, שבת לה', שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור. את ספיח קצירך לא תקצור, ואת ענבי גזירך לא תבצור, שבת שבתון יהיה לארץ' (ויקרא כה א-ה). עובדים שש שנים, 'שש שנים תזרע שדך', אבל כשבאה השנה השביעית, 'שנת השבע' 'שנת השמיטה', מצוה מהתורה להשבית את הקרקע.

טעם המצוה להשבית הקרקע בשנה השביעית - אמונה שהכל מאיתו יתברך

ובאמת צריכים להבין מה הטעם של המצוה הזו, להשבית את השדה לגמרי במשך כל השנה השביעית, מכל מלאכה, ונראה את לשון ספר החינוך (מצוה פד) שהוא עומד ומבאר מה הטעם של המצוה הזו של 'שמיטה'¹, **"משרשי המצוה"**, כלומר מטעמי המצוה, **"לקבוע בליבנו ולצייר ציור חזק במחשבתנו ענין חידוש העולם, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ (שמות כ א), וביום השביעי שלא ברא דבר, הכתיב מנוחה על עצמו"**, כלומר טעם המצוה הוא להורות על חידוש העולם, להוציא מלבם של הכופרים שהם אומרים שהעולם קדמון, חלילה, **"ולמען הסיר ולעקור ולשרש מרעיונינו דבר הקדמות אשר יאמינו הכופרים בתורה, ובו יהרסו כל פינותיה ויפוצו חומותיה, באה החובה עלינו להוציא כל זמנינו יום ויום ושנה שנה על דבר זה, למנות שש שנים ולשבות בשביעי. ובכך"**, ועל ידי זה, **"לא יתפרד הענין לעולם מבין עינינו תמיד, והוא כענין שאנו מוציאים ימי השבוע בששת ימי עבודה ויום מנוחה"**, הדבר הזה מלמד אותנו שהקב"ה ית"ש הוא שברא את העולם.

כל פרט ופרט בבריאה אינו 'טבע' כי אם מעשה ידי הבורא יתברך

¹ ספר החינוך מביא טעמים מוסריים לכל מצוה ומצוה

הרי יש אומרים דלא דרשינן טעמא דקרא' (סנהדרין כא. ועוד), לא דורשים טעם הדבר, אלא אנחנו מקיימים את המצוות כיון שהקב"ה ציוה אותנו, בלי לחפש טעמים וחקירות, כי אם יחפש טעמים הוא יכול לומר 'הטעם הזה לא קיים בזמננו, וממילא מצוה זו בטלה'. לכן אנחנו מקיימים את המצוות בגלל שנצטיינו, בלי חקירות ובלי חכמות, קיבלנו ועושים, כך הקב"ה ציוה וכן עושים. (וע' לרבינו שליט"א בספר כרם יעקב סימן טז אות לד).

אבל עם כל זה רבותינו הקדמונים טרחו למצוא טעמים למצוותיה של תורה. הרבה ספרים וחבורים נתחברו על מקצוע זה. והחיבור הידוע והמפורסם זה 'ספר החינוך', שדרכו להביא על כל מצוה ומצוה קצת מפרטי ומהלכות המצוה, ותמיד הוא מחפש טעמים שכליים ומוסריים למצוות, לכל מצוה ומצוה.

הספר הזה, ספר החינוך, נתחבר על ידי אחד מגדולי מרבתינו הראשונים, לא ידוע בדיוק מי המחבר של הספר הזה, הוא הסתיר את שמו. יש אומרים שזה רבי אהרן הלוי מברצלונה, אבל זה לא ברור, ומכל מקום בודאי היה אחד מגדולי עולם הקדמונים. (וע' בדברי רבינו שליט"א בספר טוב להורות ח"ד סימן כו). וזה ספר נפלא מאד שהוא מברר את כל תרי"ג מצוות עם טעמים מוסריים שאדם יכול להבין בכל מצוה ומצוה מה הטעם שיש במצוה הזו. [ראיתי מובא על הגאון רבי שלמה איגר ע"ה שהוא כותב לבנו, שהיה רגיל כל יום בלימוד ספר החינוך, לפחות שני דפים כל יום (מבוא לשו"ת רבי שלמה איגר מוה"ק עמוד 19). קביעות כל יום].

מוסיף החינוך, **"ולכן ציוה הקב"ה להפקיר את כל מה שתוציא הארץ בשנה זו"**, כל הפירות שגדלו בקרקע שלו בשנן השמיטה, הכל הפקר גמור, אין לזה 'בעלות', אסור לו לשמור את זה. אם אדם שומר, זה נקרא 'משומר', ויש אומרים שאסור באכילה. 'שביעית אפקעתא דמלכא' (בבא מציעא לט רע"א). וכל זה, **"מלבד השביתה בה"**, מלבד מה שאדם מצווה לשבות ולא לעבוד בשנה הזו, גם אם צמח מה שצמח, וגדל מה שגדל, את הכל הוא צריך להפקיר, **"כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה, לא בכוחה וסגולתה תוציא אותם, כי יש אדון עליה ועל אדוניה, וכשהוא חפץ הוא מצווה אליו להפקירם"**. כל זה כדי לקבוע אצל עצמינו שיש 'בעל הבית' על ה'בריאה', אחד יחיד ומיוחד, שהוא 'בעל הבית' של כל ה'בריאה' כולה, הוא ה'מצווה', הוא ה'נותן', הוא ה'עושה'. כל שנה ושנה שהפירות יוצאים - זה מכחו. זה לא בגלל ש'כך טבעו של עולם' (כמו שיש הרבה בני אדם טועים בזה)². אדם שיש לו 'אמונה' בבורא יתברך - כל פרט ופרט בכל ענייני ה'בריאה' כולה, הוא קובע אצל עצמו שזה מאת הבורא יתברך. אם צומח וגודל לך השדה, אל תיחס את זה לעצמך. יש 'בעל הבית' על ה'בריאה' שהוא נתן לך את זה. והוא מצווה אותך שנה אחת לא לזרוע, לא לחרוש, לא לקצור.

הנסיון העצום של שביתת הקרקע

ובאמת רבותינו אמרו במדרש (ע' ויק"ר פר' א סי' א), שזהו נסיון עצום! 'חקלא' שכל השנים הוא עובד ומטפח את הקרקע שלו, וכל מיני גידולים של 'סרק' ושאר גידולים שאינם טובים לאדמה', הוא 'מנכש' אותם, הוא לא משאיר שום צמח שיוזיק לקרקע, ובאה השנה השביעית והתורה מצווה אותו: שנה אחת אסור לך לגעת בקרקע! 'גדל מה שיגדל, כל מיני 'חורלים' ושאר צמחים מזיקים, אסור לך לגעת. הוא רואה את מעשה ידיו נהרס, את מה שהוא טיפח והשתדל במשך הרבה שנים מתקלקל, הוא רק 'מציץ' ב'שדה' שלו וכבר הוא 'נבהל' ממה שהולך שם.. ואסור לו לגעת בשום דבר. וכל זה בא ללמד שיש בעל הבית לבריאה, והוא רוצה והוא יעשה מה שירצה. זה הטעם של מצוות השמיטה. כדי שהאדם יתורמם קצת מה'חומריות'. מהרואה הרגילה שחושב שהוא זה שמטפל בשדה.

על ידי מצוה השמיטה מגיע לדי בטחון בבורא

ומוסיף החינוך (שם בהמשך הדברים), **"נמצא בזה האדם"**, שהוא שומר על מצוות השמיטה כדת וכהלכה, **"שיסוף האדם בטחון בשם**

קביעות לימוד תורה בסעודות ליל שבת

ומי שרוצה שה'שבת' שלו תהיה עם 'טעם של שבת', שיהיה 'ציון' של שבת, יהיה רגיל ללמוד בספר הזה כליל שבת אחרי הסעודה, במקום להרבות לפטפט ולדבר, צריך שהאדם ירבה ב'דברי תורה'. עד שפעם אחת בשבוע יושבים ומתכנסים ביחד, ובפרט שיש הרבה שכמעט ולא רואים פני הבית כל השבוע כמעט, יוצא מוקדם וחוזר בערב וקובע עיתים לתורה, ינצל את הזמן הזה להשמיע דברי תורה. הדברים הללו פועלים ועושים רושם. צריך להתרגל בזה, זה זמן קדוש ויקר. צריך לנצל את הזמן הזה. אחרי הסעודה ישב ידבר קצת עם אשתו ועם בני ביתו מדברי תורה. אבל לא כל אחד יש לו משלו מה להגיד. מה יעשה? יקח ויקריא מהספר הזה, 'ספר החינוך', זה ספר קל, ספר נח. [ויש עוד הרבה ספרים טובים קלים ונוחים. ספר 'מעם לועז' (לא צריך הסכמות לספר עליו בכלל), ספר נפלא מאד, מביא הרבה ביאורים על הפרשה, שאדם יכול למצוא בהם הרבה ביאורים יקרים והרבה רעיונות מוסריים חשובים].

² יום ולילה לא ישבותו'

סיפר לי תלמיד שלמד בישיבה ב'ראדין' אצל רבינו הגדול ה'חפץ חיים' זצ"ל, (סיפור לפני שישים שנה בערך), וכך הוא אמר לי: 'אתה לא יכול לשער מי היה הרב'ה שלנו, ה'חפץ חיים' זצ"ל. אני אשאל אותך שאלה כדי שתבין קצת את ההבדל ואת המרחק: האם מחר תזרח השמש? ! כולם יגידו לך 'פשיטא', למה שלא תזרח מחר? למה שתפסיק לזרוח אחרי שהיא כבר למעלה מחמשת אלפים שנה וזרחת? למה שיתנה 'סדרו של עולם', פשיטא שתזרח? !, אצל ה'חפץ חיים' התשובה גם כן הייתה שבודאי שהשמש תזרח גם מחר, אבל לא בגלל הסיבה שאתה חושב, בגלל שכן ה'טבע', אלא בגלל כח הפסוק 'יום ולילה לא ישבותו' (בראשית ח כב). כיון שהקב"ה מפעיל את ה'בריאה', והוא 'גור אומר' ואמר 'יום ולילה לא ישבותו', אם כן פשוט וברור הוא שהשמש תזרח גם מחר! !. כך הוא סיפר לי.

ברוך הוא, הוא קונה לעצמו על ידי מצוה זו את ה'בטחון' בבורא יתברך. מצוה זו של ה'בטחון' בבורא יתברך.

מצות הבטחון

ומצוה זו, מצות הבטחון, מצוה יקרה וקשה עד למאד כדי לדעת ולזכות לקיים אותה כהלכה. זה נושא עדין. יש הרבה בני אדם שחושבים את עצמם ל'בעלי בטחון', ולא יודעים כמה המצוה הזו 'עמוקה' וכמה קשה לקנותה באמיתות. זה לא דבר קל, 'בטחון' לא נקנה ב'פה', הרבה בני אדם תשמעו אותם אומרים: 'אני בוטח', ואתה רואה אותו 'רועד' כמו 'עלה נידף ברוח'.. ונמצא ש'מעשיו' סותרים את 'דיבורו'. 'אמונה' ו'בטחון' לא באה מחמת 'דיבור בעלמא'. 'בטחון' נקנה על ידי מה שהאדם חי ב'בטחון'. וצריך לדעת איך לקנות את המעלה הזו של 'בטחון' כדי לחיות אותה. בשביל לקנות את מידת ה'בטחון' ו'אמונה', צריך עבודה גדולה. בטחון זה לא דבר קל. זה צריך 'חינוך', והרבה רצון ולימוד לעיין בדברים ולשקוד עליהם, ולאט לאט במשך הזמן אדם קונה לעצמו את המידה הזו. ויש להיזהר שלא להטעות את עצמו כאילו קנה כבר את המידה הזו [כמו המעשה שהזכרנו עם הגאון ר' ישראל סאלנט זצ"ל. ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק טו (פרשת משפטים תשע"ט, עמוד כט). ע"ש]. גם צריך להיזהר מבטחון של 'שטות', כמו שנראה בהמשך בעזר האל.

'העושר והכבוד מלפניך'

זן המצוה לשבות במשך שנה שלימה 'בשנה השביעית'. להראות ולזכות להגיע למעלה להיות בוטח בקב"ה. בוטח שלא יחסר לו 'מזונ', ושלא תחסר לו 'פרנסתו'. והרבה משתבשים וטועים בזה, חושבים שהם הדואגים והמטפלים בעצמם. 'כל מה שיש - בגלל שאני עובד מהבוקר ועד הערב'.. (עם 'שעות נוספות' וכל מיני 'הידורים' ו'חסידויות' לעבודה שלו..). אבל זה לא נכון, זה 'שיבוש' ו'טעות'. 'לא לחכמים לחם' (קהלת ט יא). הרבה ראינו שטרחו ויגעו, ולא עלתה בידם כלום. ויש להיפך, לא עושים כלום, ותמיד יש להם 'כל טוב סלה'. הכל מגיע מאיתו יתברך. וזה העיקר שצריך לקבוע בלב, שהקב"ה ית"ש 'אחד יחיד ומיוחד', שהוא 'עושה' הכל והוא 'נותן' הכל, והוא ה'כתובת' שאליו פונים ואליו מבקשים. לזכור תמיד 'והעושר והכבוד מלפניך' (דברי הימים א כט יב), הכל מגיע רק על ידי הבורא יתברך. לא מספיק מה שאנחנו אומרים בתפלת שחרית ב'ויברך דוד' את הפסוק הזה ב'אמירה בעלמא', אלא צריכים לחנך את עצמנו לחיות את זה ש'העושר והכבוד מלפניך', רק מהבורא יתברך! אדם יתבונן: רובא דאינשי, רוב בני אדם, במשך כל הדורות כולם, הייתה שאיפתם ומגמתם ועסקם לזכות לעשירות. וכמה מהם זכו? מעט מאד. 'אחד מיני אלף' (איוב לג כג). עם כל ה'השתדלות' וה'טורח' שטרחו בשביל להשיג את ה'עשירות' - לא עלתה בידם. כי 'העושר והכבוד מלפניך'. הכל לפי מה שהקב"ה בוחר ומחליט. לא יעזור שום דרך אחרת. הכל מאיתו יתברך. לדעת: 'לא בכח יגבר איש' (שמואל א ב ט), לא ה'פרנסה' שלך היא שתזון ותפרנס אותך.

הקב"ה זן ומפרנס את כולם

הרבה פעמים אדם דואג על פרנסתו, הוא שומע שבמקום סמוך לו רוצים לפתוח עסק בדיוק כמו שיש לו. וזה נסיון קשה בשבילו. לבו מתמרמר ודואג 'מה יהיה?', ו'איך אתפרנס?', 'אולי כדאי להפסיק את בעלי העסק החדש ב'דרכי שלום' ו'בדרכי מלחמה'..?!. אבל אם יתבונן, הרי הכל מאיתו יתברך. 'והעושר והכבוד מלפניך'. דע לך: הקב"ה לקח אותנו במדבר ארבעים שנה, מה הטעם לזה? היו במקום שאין שם כלום, 'ציה שממה' (ויאל ב כ), 'נחשים ועקרבים' מצויים שם, רבותינו אמרו במדרש (שמות רבה פר' כה ס"ד) על אחד שהלך בדרך ב'מדבר סיני' וראה נחשים גדולים כ'קורות בית הבר', ומרוב חלחלה שאחזה אותו, נשרו כל שערוותיו. וכי 'תענוגות' יש ב'מדבר'? אלא כדי לקבוע ולתקוע בלבות בני ישראל, שגם במקום 'מדבר', במקום שאין בו 'גידולים' ו'צמחים', הקב"ה זן ופרנס את ישראל ארבעים שנה (יומא עו). לתקוע בלבנו שה'פרנסה' מאיתו יתברך. ואף על פי כן חיו חיים מאושרים, קיבלו 'לחם מן השמים' (שמות טז ד), 'זיו השכינה' שהתגשם' כלשון רבינו בחיי והקדמונים (רמב"ן וריקאנטי שמות שם), 'לחם אבירים' אכל איש' (תהלים עח כה), לחם שמלאכי השרת אוכלים

אותו (יומא עה:), זה לא היה 'אכילה' רגילה. זה היה 'אכילה רוחנית'. לא יום ולא יומיים, אלא במשך ארבעים שנה, יום יום. וכל יום את ה'פרנסה' של אותו יום. הוא לא יכל לשמור מהיום למחר, אם היה שומר היה 'מתליע' ו'מבאיש'. תתחנך ב'בטחון' בבורא יתברך שיהיה לך גם מחר. לא צריך 'לדאוג', צריך לבטוח בבורא יתברך, צריך להתפלל, לצפות, לבקש, ועל ידי זה מקבלים כל מה שצריך מהבורא. לפי ה'מדרגה' שהאדם תולה עצמו בבורא יתברך - כך יקבל. כל כמה שאדם יותר תולה בה' - יקבל יותר. (זה יסוד גדול ידוע ומפורסם).

'מלאה הארץ קניינך'

כבר אמרו המפרשים שאדם צריך ללמוד מכל דבר שהוא רואה. 'מלאה הארץ קניינך' (תהלים קד כד), הפירוש הפשוט הוא, שרואים ב'בריאה' הרבה קניינים של הקב"ה ית"ש (ע' רש"י תהלים שם), אבל עוד מפרשים בזה (ע' צדקת הצדיק אות רלב), 'מלאה הארץ קניינך', **לקנות אותך**, לקנות 'אמונה' בבורא יתברך - מכל דבר אפשר. 'מלאה הארץ'. מכל דבר שאדם 'פוקח עין' ומסתכל ורואה, הוא יכול לקנות ולראות ש'יש מנהיג לבריאה'. זה לא 'הפקר' ח"ו. הקב"ה 'אחד יחיד ומיוחד' הוא עושה הכל, ובידו תלוי הכל.

זהירות מ'בטלה'

שמעתי מאחד מרבתיי (וכ"ה בשם המגיד רבי דובער זצ"ל בספר שמועו טובות עמוד 68. הובא בספר זהב המנורה עמוד קח) שמה'תינוק' אפשר ללמוד הרבה מוסר, ושלשה דברים הוא לומד ממנו, דבר ראשון, שה'תינוק' אף פעם לא 'יושב בטל', הוא לא 'יושב' מ'שועמם'.. הוא תמיד ב'פעולה', הולך לכאן ולשם, משחק וכו'. ואת הדבר הזה צריך כל אחד ללמוד ממנו. ואף פעם אסור לשבת בטל, בטלה ושיעמום זה 'אבי כל חטאת', הרבה קלקולים יכולים להגרם מזה. תמיד צריך 'תעסוקה'. אפילו כשעובד, 'גיעת שניהם משכחת עון' (אבות פ"ב מ"ב).

שמחה על שאנו בני העם היהודי

דבר שני, שצריך ללמוד מ'תינוק', שתמיד הוא 'שמח'.. אף פעם לא תראה תינוק ב'עצבות', ב'מרה שחורה', אין דבר כזה (אם משהו נתקל ב'תינוק' שהוא 'דואג' הוא צריך אשפוז).. אפילו אם חלילה קורה משהו, ה'תינוק' נופל ומקבל מכה - אם אתה רק אומר לו מילה טובה, מביא לו 'סוכריה', אפילו עיניו עדיין זולגות דמעות - הוא כבר מחייך ושמח. 'תירתי דסתרי'.. ואת הדבר הזה צריכים ללמוד ממנו.

ובאמת המידה הזו של ה'עצבות', לא שייכת בכלל ב'יהודי'. לא ייתכן שיהיה 'יהודי עצוב'. אם בבוקר הוא בירך 'ברכות השחר', והתבונן בברכות בכוונה וכהלכה, מתן מתן, והוא כיון והתבונן בברכה 'שלא עשאי גוי', הרי מוכרח שהוא יהיה בשמחה בכל היום כולו. אם בירך 'שלא עשאי גוי', פירוש הדבר שיש לי חלק עם השי"ת. שאני יכול בקל לבקש - ולקבל. ומה יש לך להתאונן ולהצטער, ולהיות ב'דאגה'?! אתה 'בן מלך'!. אבל אם חסר לו את ההרגשה הזו של 'בן מלך', הוא יכול לשבת ולבכות על 'חרסים'..

על ידי בכיה ותחינה אפשר להשיג ולקבל הכל

והדבר השלישי שלמדים מ'תינוק', כל דבר שהוא משיג - הוא משיג על ידי בכיה. כשהוא מבקש משהו, הוא מיד בוכה - ומיד נותנים לו. ובגלל זה שה'תינוק' אינו דואג - לכן הכל יש לו, לא חסר לו מאומה. אכילתו ושתיתו ופרנסתו מגיע עד אליו. אם צריך איזה משהו, רק יבכה איזה בכיה קטנה, ומיד אביו ואמו יקומו וידאגו לו לכל מה שחסר לו. כל כמה שיותר סמוך על הוריו - כך הכל מוטל עליהם. כל כמה שהאדם תולה בקב"ה, בוטח וסומך על השי"ת שידאג לו לכל מחסורו - כך הקב"ה מסייע בעדו. הרי אתה בן של הקב"ה. אתה ה'תינוק' שלו. כל דבר משיגים על ידי 'בכיה' ו'תחנון' מהבורא יתברך. 'בתחנונים ידבר רש' (משלי יח כג). וכל כמה שיותר מתחנך לבורא - כך מקבל יותר.

מלחמת אסא מלך יהודה כנגד 'זרח הכושי'

ובמצוה זו של ה'בטחון' יש בזה כמה מדרגות, לא כולם נמצאים באותו גדר ובאותו כלל, אלא כל אחד מחוייב לפי מדרגתו. בספר דברי הימים (ב פרק יד) יש מעשה על אסא מלך יהודה, היה מהמלכים הצדיקים של בית יהודה, ומובא תיאור של מלחמה שלו, עם 'זרח הכושי', ו'זרח הכושי' הגיע עם חיל גדול של אנשים, 'אלף אלפים' (כלשון הפסוק, שם ח) ובלשונו 'מיליון' איש, והיה להם גם שלוש מאות 'מרכבות' שזה ה'טנקים' של אותו זמן, זה לא צבא קטן.. ולכלל ישראל לא היה כזה צבא וכזה נשק. מה עושים?

כי עליך נשענו!

אסא מתחנן לבורא, מתפלל (שם פסוק י), **"ויקרא אסא אל ה' אלהיו, ויאמר ה', אין עמך לעזור בין רב לאין כח",** כלומר לך - הקב"ה ית"ש - אין נפקא מינה אם זה 'הרבה' או אם זה 'מעט', תמיד אתה יכול לעזור (ע' רש"י שם), **"עזרנו ה' אלהינו כי עליך נשענו, ובשמך באנו על ההמון הזה",** אנחנו יוצאים למערכה ולמלחמה, אבל לא סומכים על ה'צבא' שלנו ועל ה'כוחות' שלנו, הכל אנחנו משליכים ובוטחים בך. **"ה' אלהינו אתה, אל יעצור עמך אנש",** כלומר אתה לא צריך עזרה מאף אחד אחר (ע' מצודת דוד שם). רק אתה עוזר. ואחרי שיש 'תפלה' כזו ו'תחנונים' כאלה, אז 'ויגוף ה' את הכושים לפני אסא ולפני יהודה וינאסו הכושים. וירדפם אסא והעם אשר עמו עד לגרר, ויפול מכושים לאין להם מחיה, כי נשברו לפני ה' ולפני מחנהו, וישאו שלל הרבה מאד. ויכו את כל הערים סביבות גרר, כי היה פחד ה' עליהם, ויבזו את כל הערים, כי ביזה רבה הייתה בהם. וגם אהלי מקנה הכו, וישבו צאן לרוב וגמלים, וישבו ירושלים' (פסוקים יא-יד). כל כך היה הנצחון גדול, נפלו כל הכושים - מיליון חיילים ושלוש מאות מרכבות! - בפני ישראל. לא הועיל להם כלום. ואת כל השלל בזזו ישראל ולקחו איתם. זה בטחון אמיתי. שאדם רואה כזה צבא ענקי, של אלף אלפים, יוצא לקראתו, והוא תולה את הכל בבורא יתברך, ממילא הבורא יתברך עוזר לו.

חוליו של אסא בחולי 'פדגרא'

ובאמת בהמשך (דברי הימים ב טז יב) הפסוק אומר: 'ויחלה אסא בשנת שלוש' ותשע למלכותו ברגליו, עד למעלה חליו, וגם בחליו לא דרש את ה', כי ברופאים'. כך חלה עד יום מותו (שם פסוק יג). חלה בחולי כבד, חלה בחולי רגליים 'פדגרא', זה כמו 'מחט' שדוקרים בה את הבשר החי (סנהדרין מח: סוטה י). כמו שלוקחים 'מחט' ודוקרים את ה'בשר', זה כואב מאד, ייסורי תופת. והיה לו כל רגע את הדקירות ואת הכאבים הללו ברגליו. מה הטעם שנענש כל כך? כיון שהוא הלך ושאל ודרש ברופאים, הלך ושאל 'רופא' איך לרפאות את החולי הזה, ותבעו אותו מן השמים על כך.

חומרת הדין עם אסא שהיה בעל בטחון

וצריך להבין, על מה הייתה התביעה בזה שהלך לשאול אצל הרופאים, הרי 'רופא ירפא' (שמות כא יט), מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות (ב"ק פה:). אם כן מה הטענה שיש על אסא? אלא כיון שאסא שהיה בעל בטחון גדול - כמו שראינו איך התנהג במלחמה כנגד 'זרח הכושי' - ולפי מדרגתו יש עליו תביעה על מה הוא מבקש ושואל ודורש ברופאים! הייתה עליו תביעה: 'הרי אתה אסא בעל מדרגה גדולה בבטחון בבורא יתברך, למה הלכת לדרוש אצל הרופאים? היית צריך לסמוך על ה' יתברך שירפא אותך!'. ולכן לא סר חוליו עד יומו האחרון, וכל זה בשביל שהלך לשאול רופא, הלך והתייעץ אצל רופא (וע' בדברי רבינו שליט"א בספר זרע חיים סימן).

יומה חלק לרופאים בבית עושי רצון ה'?

הרמב"ן בפירושו לחומש (פר' בחוקותי כו יא) צווח: **"יומה חלק לרופאים בבית עושי רצון ה'?!".** אדם שהוא מאמין ובוטח בה', הוא לא

נזקק לרופא. אנשים רגילים צריכים ללכת לרופא, אבל מי שהוא גדול הקב"ה ירפא אותו.

זה לא לכל אחד, יש אנשים שמעלת ה'בטחון' שלהם אדירה ועצומה. ולכן יש עליהם תביעה: 'אתה שבטוח בה' ית"ש, איך אתה הולך לרופא?!'. אבל אנשים כערכנו.. יהי רצון שלא נזדקק לרופאים.. ומי שצריך, הולך לרופא, 'רופא ירפא'. אבל על מי שהוא גדול 'כאיש גבורות', ממילא לפי מדרגתו יש עליו תביעה.

תשובתו של הגאון מוילנא זצ"ל לבאר הטעם שנבראו רופאים בעולם..

הגאון מוילנא ע"ה כשהיה חולה, הלכו המשפחה והזמינו - שלא בידעיתו ובהסכמתו - איזה רופא גוי שיבוא לבדוק אותו. ובא 'רופא', והגאון הקפיד, לא הסכים שיכנס הרופא אצלו. שאל אותו רופא גוי את הגאון: 'מדוע כבוד הרב כל כך כועס על מה שהביאו רופא אליך? וכי בשביל מה נבראו רופאים בעולם?!'. שאל אותו חזרה הגאון: 'ובשביל מה נבראו חזירים בעולם?!... בשביל הגויים.. גם הרופאים נועדו בשביל הגויים.. לא בשבילי..'. (הובא בספר הגאון החסיד מוילנא עמוד קפה). רק הקב"ה הוא הרופא והמרפא. איש כמוהו, גדול ונישא ומורם מעם, יש לו הנהגה אחרת. אבל זה מדרגה, לא כל אחד יכול לזכות לזה, ולא כל אחד יכול להגיע לזה.

אבל גם כאשר מבקשים ושואלים מהרופאים, צריך לדעת איך לבקש. לדעת שהם רק 'שליח'. שהקב"ה הוא 'רופא כל בשר'. נוכח הזכרתי מעשה בזה על האדמו"ר רבי מרדכי מנשחין זצ"ל - ראה מגיד דבריו ליעקב חלק יא (פרשת וארא תשע"ט, עמוד כז הערה יט). ע"ש. אדם צריך להתחנך ולקבוע היטב בלבו את הידיעה הזו שהקב"ה הוא 'רופא כל בשר'.

העבודה המרובה כדי לקנות את מידת הבטחון כראוי

הין אנשים שהיו מורמים מעם בנקודה הזו של 'בטחון', זה לא דבר קל. קל 'לדבר' על זה, אבל בשביל שאדם יקנה את זה באמיתות, זה צריך עבודה גדולה, ולימוד בספרים, והרגל תמידי בדבר הזה. הגאון רבי יוסף זונדל מסאלנט ע"ה (היה הרב"ה של ר' ישראל סאלנט זצ"ל), נדפס איזה מכתב שהוא כתב לעצמו, אסף לעצמו את כל הפסוקים המדברים על 'בטחון', מכל המקראות כולם, מכל התנ"ך. ויום יום היה חוזר ולומד אותם מחדש. כדי שהדברים ייקבעו בתוך לבבו. קל להגיד 'אני בעל בטחון'.. אבל צריך לחזור ולשנן דברי אמונה ובטחון, כדי להכניס את זה ללב. יהודי שיום יום יושב ולומד את הדברים הללו, חוזר ומשנן אצלו את הפסוקים והמאמרים של ה'בטחון', חוזר ולומד את 'שער הבטחון' בספר חובת הלבבות, וכל שאר הספרים הקדושים שמדברים על המצוה הזו - לאט לאט הדברים משתרשים בתוך לבבו, ורק על ידי עבודה כזו קונים בטחון אמיתי. הפסוק אומר: 'האמנתי כי אדבר' (תהלים קטז י), הסבירו המפרשים (אמרי מנחם פרשת ויחי דף תמו ע"א, בשם הרה"ק ר"מ מלעכוביץ זצ"ל) הכוונה, מה הטעם שאני מאמין? כיון שאני 'מדבר' על הדבר הזה.

לקנות מעלת הבטחון - להיות בוטח בה' בכל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו

הסבא מנובהרדוק היה אומר: 'בטחון' זה כמו שאדם הולך ללמוד 'שחיה'. היה אחד שלא ידע לשחות במים, במשך הזמן אמר לעצמו, 'כולם לומדים שחיה, גם אני צריך ללמוד שחיה', הלך ל'ינהר' ללמוד 'שחיה', וכשהוא עמד ליד הנהר שם, כולו פחד, 'הרי אף פעם לא למדתי שחיה, איך אני אקפץ לתוך המים?', בסוף חשב ומצא עצה, אמר, 'יש לי רעיון, יד אחת ורגל אחת אני מכניס למים, ויד שניה ורגל שניה, אני משאיר ביבשה, כדי שאם חלילה יקרה משהו, מיד אני עולה חזרה ליבשה'.. אמרו לו: 'כך לא תלמד שחיה, שחיה צריך שכל כולך תהיה בתוך המים, וכשאתה 'נופל' למים ולא יודע מה לעשות, 'מקרע' ו'מקפץ' במים, על ידי זה תלמד לשחות במים'. אמר הסבא מנובהרדוק: כך זה בדיוק ב'בטחון'. צריך לבטוח רק בה' לבדו. אי אפשר שיהיה חצי חצי.. צריך את כל הגוף כולו לתת לבורא יתברך.

על מידת האמונה של הסבא מנובהרדוק

בדורות שלפנינו היו אנשים מופלגים במידה הזו. ה'סבא מנובהרדוק', ר' יוסף מנובהרדוק זצ"ל - הוא נפטר לא לפני הרבה שנים, בשנת תר"פ (י"ז בכסלו), פחות שישים שנה - סיפרו עליו שהיה כמעט 'חד בדרא' במידה הזו של 'בטחון'. והיה ידוע ומצויין במדרגת הבטחון שלו. לא יאומן כל העובדות והסיפורים שסיפרו והעידו עליו התלמידים. בזמן 'מלחמת העולם הראשונה', כאשר היה פרעות אצל היהודים, הוא ישב ב'רוסיה', וראו בחוש דברים 'למעלה מן הטבע' אצלו, איך שהוא היה חי ב'בטחון' נורא. הוא התחנך הרבה במידה הזו כדי לקנות את מעלת מידת ה'בטחון' כראוי. ידוע מהתלמידים הרבה עובדות על העבודה הגדולה שהשקיע בזה. לא לחינם הוא היה חותם תמיד: **יוסף ב' ב'.** (שתי ביתיים). היה אומר 'אני בעל בטחון, ב' ב' ראשי תיבות בעל בטחון'. להכניס ולהשריש אצלו את הנקודה הזו. זה לא דבר קל, זה צריך 'עמל' ו'יגיעה'. והוא עמל והתייגע כדי לקנות את המידה הזו. ובגלל זה גם כל ענייני העולם הזה היה בעיניו היה הפקר גמור.³

הקמת רשת הישיבות 'נובהרדוק' בזמן המלחמה והעניות הנוראה

הוא הקים רשת של ישיבות 'נובהרדוק', מאות בחורים למדו שם. בכל מקום ומקום שיכל לפתוח ישיבה, היה פותח ישיבה. והוא פרסם מודעה ב'עיתון', שכל אחד ואחד שיבוא ללמוד באחת מהישיבות שלו, הוא מבטיח לו ומתחייב לו שיתן לו מזונותיו! ובאותה תקופה, זמן מלחמה, הייתה עניות נוראה, מי שהיה זוכה לקבל 'חתיכת לחם' ביום זה היה בשבילו 'כמוצא שלל רב'. שאלו אותו: 'איך אתה יכול לעמוד ולהבטיח דבר כזה? הרי נסגרו הרבה ישיבות בגלל המצב הקשה הזה, מפני שלא יכלו לעמוד בתנאים של העניות האיומה הזו, ואתה פותח עוד ישיבות ועוד ישיבות, ומתחייב לדאוג להם למזונות?'. אמר להם: 'אטו מדידי הוא זה? וכי זה משלי? אני סומך על הבורא יתברך שידאג לכל מה שצריך!'. וכך היה.

חזר עם עוד כסף..

סיפרו שפעם אחת הוא לקח הלוואה גדולה מנדיב גדול, והגיע זמן ה'פרעון' ולא היה לו 'פרוטה לפרוטה', באו ואמרו לו אלה שטיפלו בהנהלה של הישיבה, 'כבוד הרב, הגיע יום ה'פרעון' של החוב שחייבים לאותו עשיר!', היה סכום גדול של 500 רובל. אמר להם: 'אני אלך אליו', אמרו לו: 'זכי יש לך במה לפרוע? בשביל מה אתה הולך?'. אמר להם: 'אל תדאגו, אני 'בעל בטחון', אני אלך אליו ואביא ממנו עוד כסף!'. וכך היה, הלכו איתו, והיו תמהים מה יהיה, הוא נכנס לאותו גביר, אמר לו: 'אנחנו חייבים לך כך וכך רובל, חוב גדול, אותו עשיר שמח, באו לשלם לו, אומר לו הרב: 'תראה, אין לי 'פרוטה לפרוטה' לשלם לך, ולא רק זה, אלא באתי לבקש עוד הלוואה.. יש לך לתת לי?!', אותו עשיר לזה לא ציפה לכוז תשובה.. במקום שיבוא לשלם הוא עוד מבקש הלוואה נוספת.. אבל אף על פי כן, הסכים, ונתן לו. כך זה מי שהוא 'בעל בטחון' אמיתי, שהוא באמת חי את הדברים הללו, שידוע שהכל מאיתו יתברך, ממילא הוא חי אחרת. המציאות שלו אחרת.

קידוש בשעת מלחמה..

סיפרו התלמידים מה שהם ראו בעיניים (לא 'מליצות' בעלמא), שבזמן הפרעות, במלחמה הגדולה שהייתה בין הכוחות של 'הצבא האדום' ל'צבא הלבן', שפעם אחת בליל שבת, היה הסבא מנובהרדוק ע"ה עושה 'קידוש', וכל התלמידים יושבים יחד איתו, ובאותו רגע נכנסו הפורעים באותו רחוב, וכל חדר מואר שהיו רואים, היו הם יורים וצולפים לתוך החדר. אדם שומע את ה'שריקות' של הכדורים, כולו 'חיל ורעדה'. זה 'פחד פחדים' לשמוע את ה'שריקה' של ה'כדור'. אבל הרב המשיך ב'קידוש' בכוונה, כשאמר 'סברי מרנן' כבר לא היו לא 'מרנן' ולא 'רבנן'.. כולם ברחו.. אבל ראו איך שהוא לא נע ולא זע, ולא נשפכה טיפת יין אחת מהכוס, לרוב בטחונו בה' יתברך שלא יארע לו דבר רע. זה מדרגה עצומה של בטחון.

'וציות את ברכת'

ואת זה התורה חניכה אותו כאן במצוות ה'שמיטה'. שאדם ידע: לא אתה הוא זה שדואג לכל. הנה לך, שנה שלימה לא תעבוד, ואתה לא תמות ברעב, 'וציות את ברכת' (ויקרא כה כא), הקב"ה יתן לך ברכה עצומה, שלוש שנים זה יספיק. וכבר היה לעולמים, מי שידע בשמיטות ששמו אותם כהלכה - תמיד היה ברכה גדולה. וכשלא שמרו כהלכה - היה הרבה צרות וקלקולים. (לפני כמה שנים היה 'קרה', מי שזוכר). אפשר עוד להביא אריכות דברים מה שכותב הרידב"ז על הצרות שנהיו כשלא שמרו 'שמיטה', (וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בדבריו הנדפסים בראש משניות מסכת שביעית), אבל זה לא הנושא שלנו.

'ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו'

הפסוק אומר 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו' (ירמיהו יז ז). שמעתי מראש ישיבת נובהרדוק הגאון רבי בן ציון ברוך זצ"ל שהוא אמר שהפסוק הזה צריך ביאור: בשלמא אם היה כתוב ברוך הגבר אשר **בוטח** בה', אני מבין, אחד שהוא בוטח בה', שהוא באמת בעל בטחון, מגיע לו כל הברכות האמורות בתורה. אבל לא כך כתוב בפסוק, ברוך הגבר אשר **יבטח** בה', לשון עתיד, הוא עתיד לבטוח בה', אבל עכשיו הוא עדיין לא בוטח, הוא רק מתעד להיות בוטח. ואם כן מדוע הפסוק אומר שהוא 'ברוך'? למה הוא ברוך? והוא הסביר הכוונה כך: אפילו מי שהוא עדיין לא הגיע למדרגה של 'בעל בטחון', על שלימותו ועל מתכונתה האמיתית, אבל כיון שהוא רוצה ומשתוקק ושואף ומחנך את עצמו להיות 'בעל בטחון', כבר מעכשיו הוא בגדר 'ברוך', כבר משעה זו הוא מבורך ועומד, כיון שהוא רוצה ושואף לדבר הזה. ברוך הגבר אשר יבטח בה'.

מי שסומך על עצמו הקב"ה נותן לו שיתדר לבדו

'חובת הלבבות' אומר, אם אדם בוטח בעצמו, הקב"ה אומר לו: 'עלי אתה לא סומך. על מי אתה סומך? על עצמך. ובכן, אני מסלק את עצמי מהתמונה. ממני אתה לא תקבל שום עזרה. אתה תדאג לעצמך!', וכלשון 'חובת הלבבות': 'זורק אותו למקרים'. וזה האסון הגדול ביותר שאדם רחוק מה' יתברך, אין לו עזרה ו'סייעתא דשמיא'. אוי ואבוי לו. צריך לתלות הכל בבורא יתברך. וכל כמה שאדם יותר סומך ובטוח בה' יתברך - כך יקבל יותר ויותר.

בטחון בבורא בין בדברים 'גשמיים' ובין בדברים 'רוחניים'

והתברר שהוא היה נותן לעניים שלא היה להם בגדים, היה רואה מישהו שחסר לו 'חליפה', היה נותן לו את שלו, וכן על זה הדרך.

⁴ סיפר אחד מהתלמידים שלו, כאן מירושלים, שהוא נכנס פעם לרבי יוסף מנובהרדוק, אמר לו, 'כבוד הרב, אני מוכרח לומר לך שאני הגעתי עד פת לחם! העניות אצלי בבית נוראה!', אמר לו הרב: 'אתה מדבר על עניות? אני יש לי זוג נעלים' אחד ואני לובש את זה, ואשתי לובשת את זה, וחתני לובש את זה, לפחות תשמח שיש לכם בבית לכל אחד זוג נעלים...'. כזו עניות נוראה.

³ בעל חסד ובעל צדקה

היה בעל חסד ובעל צדקה עצום. אשתו הייתה מספרת כמה פעמים, שהיה הולך ביום שישי לטבול ב'מקוה', וכשהיה חוזר היה חסר לו מהבגדים, פעם 'חולצה' ופעם 'מגבת' ופעם 'חליפה' וכו'. הייתה שואלת אותו: 'היכן הבגד הזה?', היה אומר לה: 'שכחתי במקוה', בסוף הלכו לחקור ולברוק, וכי כל פעם הוא שוכח בגד אחר?

וצריך לדעת: 'אמונה' ו'בטחון' בבורא יתברך, זה לא רק בדברים 'גשמיים', אלא גם בדברים 'רוחניים'. יש בני אדם מתייאשים: 'כבר לי אין תקנה, אני כבר 'אבוד', לא אוכל להשיג מאומה!', אבל זה לא נכון, כבר מצינו בגמרא (ע"ז י סע"ב, יז סע"א יח סע"א) 'יש קונה עולמו בשעה אחת', הרי שלפעמים אם אדם משתדל ומתאמץ ורוצה, אפילו בשעה אחת הוא קונה את עולמו! יש עזרה מן השמים. תבטח בזה. ולא רק ב'חיים הגשמיים' אלא גם בדברים הרוחניים תבטח ותקבל.

הבטחון הראוי והבטחון הפסול

תמיד אנחנו אומרים, שבכל מידה ומידה יש את המידה האמיתית של הדבר, ויש מידה 'מזוייפת' ו'פסולה'. יש 'בטחון פסול'. מתי צריך האדם לא להיות בעל בטחון, (יש מקרים ומציאויות כאלה) - כשהחבר שלך זקוק לעזרה. הולכים לעזור לו, או שאוספים או שטורחים בשבילו ובעדו. ואתו אחד קם ואומר: 'מה אתם טורחים בשבילו? אתם לא בעלי בטחון! הקב"ה ידאג לו ויפרנס אותו!'. הרבה בני אדם יש להם 'בטחון' כאשר הבעיות אצל החבר.. כשהוא רואה את השני ב'צער' בגלל איזה 'צרה', הוא אומר לו: 'אל תדאג, תבטח בקב"ה, תהיה ברוח - והכל יהיה בסדר..'. 'עצות' קל לפזר - אבל אם חלילה העצה מתקרבת אליו בעצמו, כל הדרשה שלו מתבטלת ואיננה.. יאמרו לו: 'זהרי אתה עצמך דיברת על מעלת רוממות הבטחון שזה מוציא את האדם מכל הדאגות, ואתה בעצמך..', כי בטחון לא נקנה על ידי 'דיבור', זה צריך 'עבודה' ו'חינוך'. וצריך לעבוד על זה, שלא יהיה האדם רק 'נאה דורש', אלא שתדל להיות גם 'נאה מקיים'. אבל כאשר ה'חבר' שלך צריך עזרה, כאן אל תהיה 'בעל בטחון'. אל תפגין 'בטחון'. כאן תהיה 'בעל חסד'. ותלך ותטרח ותעזור בגופך ובממונך. לא תפטור את עצמך בטענה של 'בטחון', או 'אני מתפלל בשבילך..', ושאר עצות ודברים שלא יעזרו ולא יועילו [וראה עוד מעשה בזה מדברי הסבא מנובהרדוק שהובא בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק ו' (פרשת וישב תשע"ט, סוף עמוד כג). ע"ש]. על עצמך אתה רשאי, לא על חשבון אחרים. זה 'בטחון פסול'. רבינו יונה ע"ה בספר שערי תשובה (שער ג אות נד, שער ד אות יא, ואגרת התשובה אות טז) מלמד אותנו: אפילו אם אתה לא יכול לעזור ב'כסף' ו'בגופך', אתה יכול לעזור ב'עצות', בעצה ובתושיה, אתה יכול 'לקשר' אותו למישהו, לאדם נכבד, שיכול לעזור. יש לך קשרים - תיתן לו את זה. מה שאתה יכול, תטרח ותעשה. שלא יהיה 'בטחון' פסול ומזוייף.

הפחד - חוסר אמונה בבורא יתברך

ורבינו הרמח"ל בספרו מסילת ישרים (פרק ט), מבאר גדר הדבר מהו בטחון הראוי ומהו בטחון הפסול. הוא מדבר על ענין הזריזות, ומונה כמה וכמה סיבות לכך שהאדם מתרשל מהזריזות, ואחת מהם היא, **"רוב הפחד וגודל המורא מן הזמן ותולדותיו"**, תמיד הוא מפחד מכל דבר, **"פעם יירא מהקור"**, 'קור בחור', 'אני לא הולך לשיעור כי קר..', **"אור"** בפעם אחרת, הוא יירא **"מהחום"**, 'חם מאד', אני יכול לקבל 'מכת שמש', אסור לצאת מהבית.. **"ופעם מהפגעים, ופעם מן החולאים, ופעם מן הרוח, וכן כל כיוצא בזה"**, כל מיני 'תירוצים' ו'פחדים' שאין להם 'שורש', **"הוא הענין שאמר שלמה המלך ע"ה, אמר עצל שחל בדרך ארי בין הרתובות"** (משלי כו יג), אומרים לו: 'תבוא להתפלל, תבוא לשיעור תורה', אומר להם: 'אתם לא יודעים, ברח אריה מגן חיות!.. והוא מסתובב ברחוב, אני מפחד. זה מקום סכנה..'. **"וכבר גינו החכמים ז"ל את המידה הזו וייחסוה אל החטאים"**, מי שהוא חוטא הוא שיש לו את ה'פחד', **"ומקרא מסייע בעדם, דכתיב פחדו בציון חטאים אחזה רעה חנפים"** (ישעיהו לג יד), מי שהוא מפחד זה מעיד שיש לו עבירות וחטאים, **"עד שאמר אחד מן הגדולים" מחכמי התלמוד "אל תלמידו, בראותו אותו מתפחד, חטאה את! "** (ברכות ס:), אתה חוטא, אם אתה מפחד סימן שאתה בעל עבירות, **"אלא על זה נאמר בטח בה' ועשה טוב שכן - ארץ ורעה אמונה"** (תהלים לג ג).

'עראי בעולם - וקבוע בעבודה'!

ומה היסוד לקנות קנין אמיתי בעבודת ה' יתברך? **"כללו של דבר, צריך שישים האדם את עצמו עראי בעולם"**, בענייני העולם הזה להיות 'עראי', מה שצריך - מספיק. לא יותר. לאכול מהר, ולגמור ולסיים מהר, **"וקבוע בעבודה"**, בעבודת השי"ת. בזה צריך להיות קבוע ותקוע באמיתות. **"יתרצה ויסתפק בכל ענייני העולם במה שיזמן לו, ויקח מן הבא בידו, ויהיה רחוק מן המנוחה וקרוב למלאכה ולעמל, ויהיה נכון לבו בטוח בה', ולא יירא מתולדות הזמן ופגעי"**.

'ונשמרתם מאד לנפשותיכם'

שואל ה'מסילת ישרים', **"שמא תאמר, הרי מצינו שחייבו חכמים בכל מקום שישמור האדם את עצמו שמירה מעולה ולא ישים עצמו בסכנה, אפילו הוא צדיק ובעל מעשים, ואמרו הכל בידי שמים חוץ מצינים פחים (כתובות ל סע"א), ומקרא כתוב ונשמרתם מאד לנפשותיכם! (דברים ד טו). הרי שאין להחליט הבטחון הזה על כל פנים. והתם אמרו, ואפילו לדבר מצוה"**.

שני סוגי 'יראה' ושני סוגי 'בטחון'

ומתוך ה'מסילת ישרים', יסוד וכלל גדול, **"דע, כי יש יראה ויש יראה"**, יש סוגים ומהלכים שונים בדבר הזה, **"יש יראה ראיה, ויש יראה שוטה"**, 'יראה' שצריך האדם להיות ירא מהקב"ה, וכנגדה יש יראה של שטות, **"יש בטחון, ויש הוללות"**, מה הגדר ומה הכלל בזה? **"כי הנה האדון ברוך הוא"**, הקב"ה ית"ש, **"עשה את האדם בעל שכל נכון וסביר נכוחה"**, כל אחד ואחד הוא 'בר דעת' וקיבל 'שכל' כדי להשגיח על עצמו, **"לשינהג עצמו על דרך טוב וישמר מן הדברים המזיקים אשר נבראו לענוש את הרשעים"**, אבל מי שלא מתנהג כך, **"ומי שירצה שלא ינהג עצמו בדרך החכמה ויפקיר עצמו לסכנות, הנה אין זה בטחון, אלא הוללות"**. על דבר כזה כבר לא חל גדר 'בטחון'. אדם יגיד: 'אני הולך בין כל החיות והמזיקים, לא יקרה לי כלום.. אני בעל בטחון..'. אין דבר כזה. **"והנה הוא חוטא במה שהוא נגד רצון הבורא יתברך שמו, שרוצה שישמור האדם את עצמו"**. אתה צריך להשגיח על עצמך. האדם הוא 'מושאל' על עצמו, הוא לא שלו, אדם אין לו קנין בעצמו, הוא לא יכול למכור את ה'אוזן' שלו, זה לא מועיל. אתה קיבלת 'רשות' על עצמך, לטפל בעצמך, להשגיח על עצמך, אסור לך לסכן את עצמך.

'מן הזהירות - שלא תרבה להיזהר'

ומוסיף ה'מסילת ישרים' (שם בהמשך), מה היא 'יראה שוטה', **"שיהיה האדם רוצה להוסיף שמירות על שמירות, ויראה' על יראה"**, ועושה משמרת למשמרתו באופן שיגיע מזה ביטול לתורה ולעבודה", וזה נקרא שכלות, זה יראה שוטה. בדברים שאתה בטוח בהם, בהם תוסיף שמירה על שמירה. כי סתם ריבוי מזיק. 'מן הזהירות - שלא תרבה להיזהר', כלשון חובת הלבבות (בהקדמת ספרו), כלומר, שחלק מדרכי הזהירות הוא שלא להיות זהיר יותר מדאי. **"והכלל להבחין בין שתי היראות, הוא מה שחלקו חכמים ז"ל באמרם (פסחים ח:), היכא דשכיח היזיקא שאני"**, במקום שמצוי בו היזיקא צריך להשגיח יותר, כשהקב"ה שלח את שמואל למשוח את דוד המלך ע"ה, ו'יאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני?!' (שמואל א טז ב), אם אני אלך ל'בית לחם' למשוח את דוד ל'מלך ישראל' בזמן שאול הוא 'מלך', אין לך 'מורד במלכות' גדול מזה. ולכאורה מה השאלה בזה, הרי הקב"ה שולח אותו, מה יש לו לירא ולפחד? ! אומרת הגמרא (פסחים שם): **"היכא דשכיח היזיקא שאני"**. במקום שמצוי סכנה, צריך האדם להשגיח ולפקח ולדאוג לעצמו. **"כי מקום שההיזק מצוי ונודע, יש להישמר. אך מקום שאין ההיזק נודע, אין לירא"**. ה' יהיה בעזרונו, ברוך ה' לעולם ואמן.

לעולם הבא. כי כאשר הוא עובר והולך במקום מסוכן, שואלים בשמים: 'איך הוא עובר במקום סכנה?', ופותחים ובודקים את ה'פנקס' שלו, אם יש לו איזה סמך לזה שהוא הולך למקום סכנה. בודקים את זכויותיו (ר"ה טז:). אדם צריך לירא ולפחד מאד מהדברים הללו.

⁵ **שלא להיות במקום סכנה**

ואם ילך למקום סכנה, ולא יקרה לו כלום, הרבה פעמים הוא אוכל את עולמו ואת זכויותיו על ידי זה. מי שעובר ליד 'קיר נטוי', מקום מסוכן, או שעובר ב'רמזור' ב'אור אדום', צריך לדאוג מאד שלא מפסיד ואוכל בזה את זכויותיו השמורות לו